

מזכרים נכונים!

פ"א רפה או פ"א דגושה?

בהגיית עיצורי בגדכפ"ת בעברית המקראית התקיימו זו לצד זו שתי הגיות שונות תלויות סביבה – הגייה רפה והגייה דגושה. בעברית של ימינו נותרו הבדלי הגייה בשלוש אותיות בגדכפ"ת בלבד: בי"ת, כ"ף ופ"א.

הגייה רפה (עיצור חוכך) בדרך כלל אחרי תנועה או אחרי שווא נע	הגייה דגושה (עיצור פוצץ) בדרך כלל בראש מילה או אחרי חוסר תנועה (שווא נח)	
שָׁבַר	מְדַבֵּר	בי"ת
מְכַרְה	כְּנִיסָה	כ"ף
אֲפִיפִית	פְּרַפֵּר	פ"א

כמה כללים שכדאי לזכור:

- ❖ בתחילת מילה הגיית בגדכפ"ת היא דגושה, ולכן יש לומר כְּתָב יפה (ולא כְתָב יפה);
כְּבִיתִי את האור (ולא כְבִיתִי את האור)
- ❖ במילים לועזיות אין משנים את הגיית העיצורים, ולכן נאמר, למשל, כְּתָבְנוּ בְּפָרִיס (ולא כתבנו בְּפָרִיס);
לְפָסְטִיבֵל היין (ולא לְפָסְטִיבֵל היין); ביקרתי בְּכַלְכָּלֶתָה (ולא בְכַלְכָּלֶתָה);
היא טסה לְבִלְגִיָה (ולא היא טסה לְבִלְגִיָה).
- ❖ ה"א הידיעה מסמנת את האות שאחריה בדגש כפלן, ולכן הגייתן של אותיות בגדכפ"ת אחרי ה"א הידיעה איננה רפה. יש לומר בְּפִעֵם הבאה (ולא בְפִעֵם הבאה);
בְּפִעֵל (ולא בְפִעֵל)
- ❖ בשם פועל, כאשר האות השנייה של השורש היא אות בגדכפ"ת היא תיהגה כדגושה ולא כרפה. יש לומר לְזָכַר, לְתַפֵּר, לְשָׁבַר (בכתיב מלא: לזכור, לתפור, לשבור).

שני מקרים מיוחדים :

העברית החדשה יצרה את הפועל "לככב" הנגזר מן המילה פּוֹכֵב, ולכן אצל רוב הדוברים נתפסת האות השנייה של השורש כעיצור רפה ולא כעיצור דגוש, היינו כְּכָב ולא כִּכָּב.

הפועל "לרכל" בבניין פִּעַל גם הוא יצירתה של העברית החדשה (שורש זה מוכר ברובד ימי הביניים בבניינים אחרים). רבים הם הדוברים התופסים את פועל זה כנגזר משם העצם "רכילות" המוסרת לנו כ"ף רפה, ולכן נוהגים לומר לְרַכֵּל (במקום לְרַכֵּל) או מְרַדֵּל (במקום מְרַכֵּל).

בהשוואת מילון אבן-שושן למילון רב-מילים ניכר הבדל ברור בגישת כל אחד מן המילונים. מהבדל זה אפשר ללמוד על נקודת המוצא של שני מילונים אלה. אבן-שושן הוא מילון דיאכרוני המוסר את גלגולי המשמעות של מילים לאורך ההיסטוריה, ונוטה, אגב כך, לשמרנות גדולה יותר באשר לחוקי ההגייה, ואילו מילון רב-מילים הוא מילון סינכרוני הבוחר להתמקד בעיקר בעברית ימינו. לפניכם הממצאים :

רב מילים	אבן שושן	
<p>כְּכָב פ' פיעל (הצורה הדקדוקית 'כְּכָב' אינה בשימוש) 1. שיחק (בסרט, בהצגה) בתפקיד הראשי או בתפקיד מפתח. מרילין מונרו כיכבה בסרטים רבים, ודמותה ידועה בקרב כל חובבי הקולנוע של שנות החמישים. 2. בלשון הדיבור היה 'כוכב' בתחום כלשהו, באירוע מסוים וכד'; הגיע לצמרת בתחום כלשהו. הוא מכב בממשלה כאחד השרים המרכזיים אף-על-פי שנכנס אליה רק לפני חודשיים. [לְכָב, כְּכָבתי, מְכָב, אֶכָב, כָּכָב!; כ.כ.ב.]</p>	<p>כִּכָּב¹ (פי"ע) [בלשון הדיבור: כְּכָב] [מן פּוֹכֵב 4] שָׁמַשׁ פּוֹכֵב, הוֹפִיעַ כְּשֶׁחָקַן בְּתַפְקִיד רְאִישִׁי: בְּסֶרֶט כְּכָבָה הַכּוֹכֵבֶת הַנּוֹדְעֶת... [לְכָב, מְכָב, יְכָב]</p>	כיכב
<p>רְכָל פ' פיעל (הכ' רפה בניגוד לדקדוק התקני) בלשון הדיבור עסק ברכילות, סיפר על החיים הפרטיים של אנשים אחרים שלא בנוכחותם, ובדרך כלל גם בלא ידיעתם והסכמתם; דיבר עליהם רעות. אני לא אוהב אותה, היא כל הזמן מרכלת על כולם. [לְרַכֵּל, רְכָלתי, מְרַכֵּל, אֶרַכֵּל, רְכָל!; ר.כ.ל.]</p>	<p>פִּעַל רְכָל¹ (פי"ע) [בלשון הדיבור: רְכָל] דָּבַר רְכִילוֹת, סִפֵּר לְשׁוֹן הָרַע [ראו גם ערך רכלל]. [לְרַכֵּל, מְרַכֵּל, יְרַכֵּל]</p>	ריכל